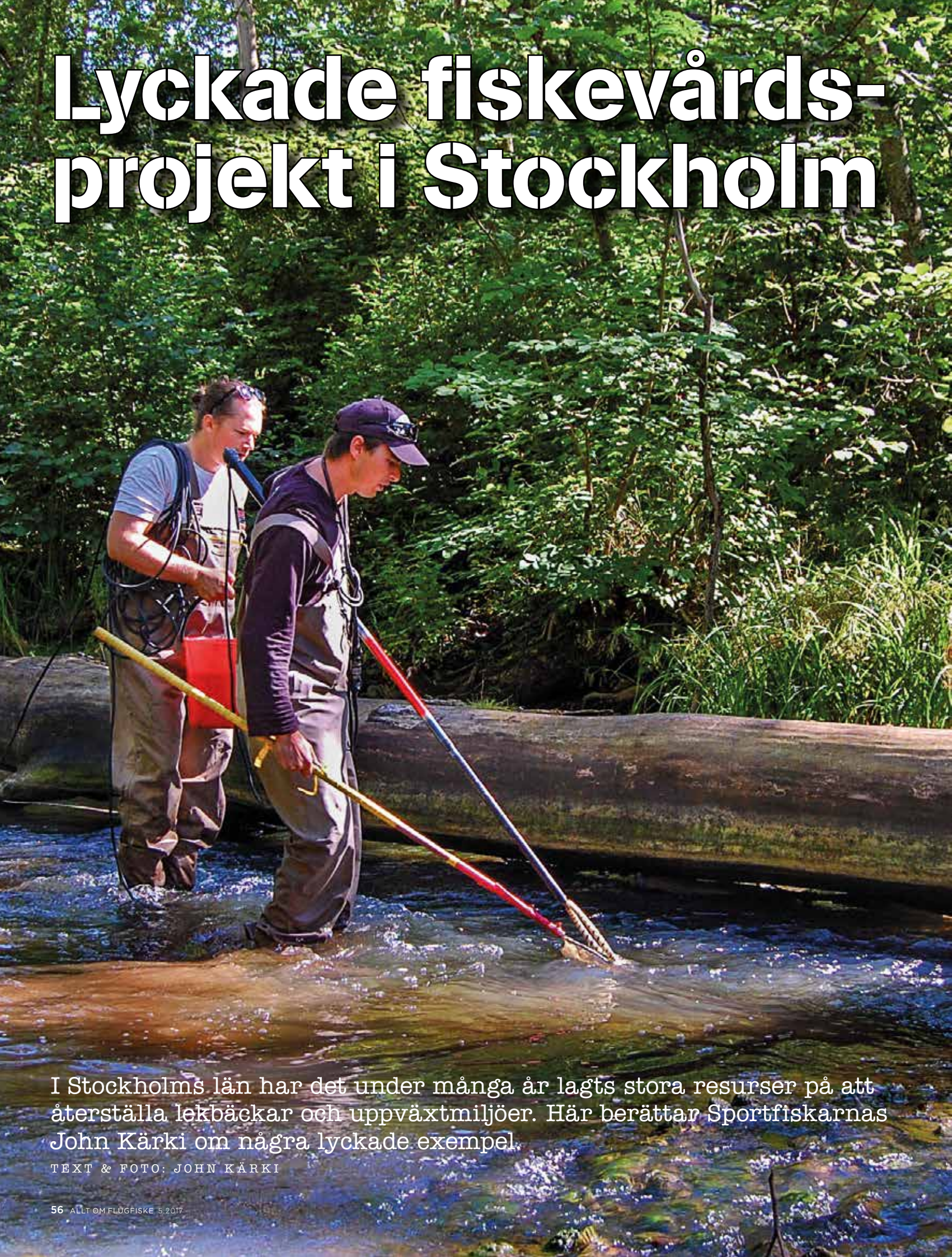

Lyckade fiskevårdsprojekt i Stockholm

I Stockholms län har det under många år lagts stora resurser på att återställa lekbackar och uppväxtmiljöer. Här berättar Sportfiskarnas John Kärki om några lyckade exempel.

TEXT & FOTO: JOHN KÄRKI

Gamla vandringshinder som står i vägen för havsöring är ett stort problem i hela landet.

Öringsmolten är särskilt utsatta vid låga vattenflöden och vid snabba pH-svängningar.

Vid elfiskeundersökningarna bokförs all data i noggranna protokoll.

I Stockholms län är de kustmynnande vattendragen hårt påverkade av mänsklig aktivitet det senaste seklet. Rinnande vatten har brukats för bland annat dammbyggnad och utdikning. Utnyttjandet av rinnande vatten har på många sätt varit ett nödvändigt ont historiskt sett för samhällets jordbruk- och vattenutveckling. Konsekvenserna för ekosystemet har dock visat sig vara ödesdigra i form av utslagna fiskbestånd och mindre biologisk mångfald. Något som ofta glöms i sammanhanget är våra kustmynnande vattendrags viktiga roll för Östersjöns välmående i stort. Åar används som reproduktions- och uppväxtlokal för flera viktiga arter, förutom havsöring så nyttjar även gäddor och abborrar dessa syrerika miljöer. Rovfiskar bidrar till att minska övergödningen genom att beta ner planktonätande småfisk. En obalans i förhållande rovfisk och planktonätande småfisk skapar en obalans i planktonsamhället med för stor andel växtplankton, vilket har visat sig vara en bidragande orsak till övergödningens problematiken. Statusen på våra kustmynnande vattendrag påverkar med andra ord hur mycket rovfisk vi har i havet. Utöver åarnas funktion för fisksamhället tillför de även en transport av viktiga mineraler till Östersjön.

Vandringshinder tas bort

Sportfiskarnas regionkontor i Mälardalen arbetar intensivt med att restaurera kustmynnande vattendrag i Stockholmsområdet. Arbetet har intensifierats sedan 2012 med ett krafttag mot främst vandringshinder i länet. Ofta består vandringshindren av dammar i syfte att dämna

» Åar används som reproduktions- och uppväxtlokal för flera viktiga arter«

upp en vattenspegel. I en sportfiskares ögon är det givetvis i meningslöshetens tjänst men alla tycker olika och markägare och kommunpolitiker har ofta andra åsikter. Det är främst intressekonflikter som sätter käppar i hjulet för snabba och effektiva åtgärder. Det finns exempel på kommuner som planerar ortens framtid kring åns damm- och vattenspegel. Andra exempel är riksintressen som järnvägsbroar byggda på trästomme som är helt beroende av att stå under ytan för att inte vittra sönder.

Fiskvägar har alltid setts som en bra lösning på problemet med vandringshinder, men tyvärr är det enbart en dålig kompromiss. Sportfiskarna utvärderade en fisktrappa våren 2015 genom provfiske med rybsja varannan dag uppströms och varannan dag nedströms. Resultatet var tydligt med 468 stycken fiskar fångade nedströms fisktrappan och 89 stycken fiskar fångade uppströms fisktrappan. Trots att fisktrappan var modern och nybyggd reducerade den så pass mycket fisk att Sportfiskarna föreslog utrivning till förmån för en levande strömsträcka genom en av Stockholms vackraste slottsträdgårdar istället för en igenväxt dammspegel.

Vitså kvarndamm i Haninge

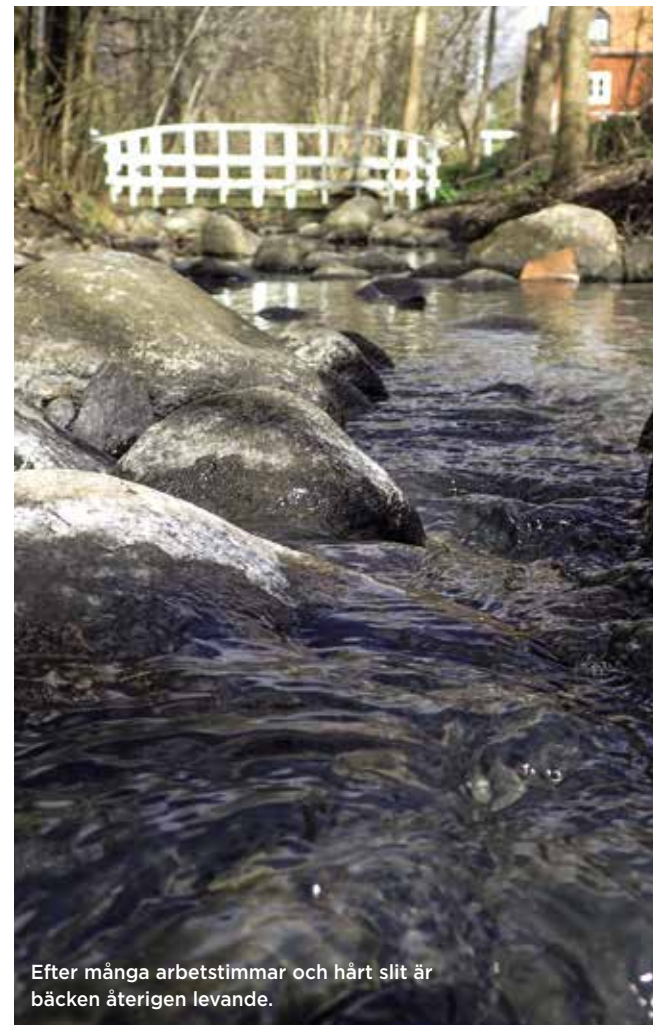
I den mån det går är alltid utrivning att föredra vid vandringshinder. Fördelarna med utrivning är många men för att nämna ett par är åtgärden underhållsfri, dessutom sänks vattnet av uppströms vilket återskapar grunda och syrerika strömsträckor som öringen utnyttjar vid lek- och uppväxt.

Vissa arbeten som utförs i Mälardalen är så omfattande att de kräver rejäla maskiner till hjälp.

Stenblocken ger liv åt strömmen.

Efter många arbetstimmar och hårt slit är bäcken återigen levande.

Kontors- och mötestimmarna inför varje utrivning blir ofta många och processen blir allt jämt utdragen under ett par års tid med planer, ansökningar och tålmod innan "spaden kan sättas i backen". Utrivningen sker sedan på några veckors arbete. Sensommaren 2015 rev Sportfiskarna ut Vitså kvarndamm i Haninge kommun med projektledare Tobias Fränstam i spetsen. Fisken fick fria vandringsvägar och vattennivån uppströms sänktes av till förmån för att åns gamla strömsträckor strömmar fritt igen. I samband med åtgärden spelades även den populära filmen "Silverskatten" in som kan ses på Youtube.

Medlemmar engagerar

Utöver arbetet med vandringshinder arbetas det även med optimering av vattendragen i form av trädplantering, tillförsel av grus, större sten och block för att återskapa fina och skuggiga strömsträckor i rensade vattendrag. Två år efter att en sträcka på 500 meter restaurerades med 200 ton sten i Trosaån ökade öringreproduktionen med 600 % i området. Ofta behövs ganska små medel för att åstadkomma stor skillnad. Hösten 2016 restaurerades Bränningeån i Stockholms södra skärgård med 100 ton sten och grus. Ån var tidigare rensad men nu forsar vatten fram mellan stock och sten. Redan samma höst lekte fisk på de nyrestaurerade sträckorna. Trots vetskapen om vattendragens problem fortsätter hotbilder att målas upp i Stockholms län. Framförallt är det exploateringstrycket och inflyttningstakten runt huvudstaden som ställer till problem. Ett litet ynka vattendrag som för öring och

»Två år efter att en sträcka på 500 meter restaurerades ökade öringreproduktionen med 600 % i området.«

annan fisk är livsviktigt är tyvärr inte speciellt mycket värt för de stora byggbolagen eller icke insatta politiker. Därför övervakas ständigt förändringar av Sportfiskarna med hjälp av bland annat engagerade medlemmars tips. Målbilden med framtidens fiskevårdsarbete är att stärka det vilda öringbeståndet ytterligare. Det är värt att nämna att det äldre fiskevårdsgardet på Sportfiskarna, i Stockholms stad och på Länsstyrelsen har gjort ett gediget arbete de senaste 25 åren. Dock kommer inte takten på arbetet att avstanna, snarare öka med ett team av unga hungriga krafter blandat med erfarna fiskevårdare som har stor passion för strömmande vatten och öring. Nyligen komponerades en "öringgrupp" ihop där Sportfiskarna, Stockholms stad och Länsstyrelsen deltar. Tanken är att fiskevårdsarbetet för öringen ska samordnas på ett effektivt sätt för bästa resultat.

Lyckade samarbeten

Sportfiskarna har även åtagit sig uppdraget att elfiska ett tiotal vattendrag i Stockholms län åt Länsstyrelsen för att följa utvecklingen av öringbeståndet. Elfiske innebär att man bedövar fisken med en elstav. Fisken mäts sedan och återfår friheten till vattendraget. Med andra ord är det ett skonsamt sätt att följa upp fiskevårdsåtgärder och även övervaka beståndsstatusen från år till år.

Fiskevårdsarbetet är inte gratis och finansierarna för alla lyckade projekt är Länsstyrelsen, kommuner, stiftelser och olika fonder. Även olika fiskeföreningar är med och stöttar med mankraft och ekonomiska bidrag. 📍

Fakta:

Ett axplock av lyckade fiskevårdsåtgärder i Stockholms län för att stärka beståndet av havsöring sedan 2014.

Utöver arbetet med havsöringsbäckar arbetar Sportfiskarna målmedvetet med att stärka bestånden av vårlekande arter genom att återskapa stora arealer våtmark som kan utnyttjas till lek- och uppväxtplats för bland annat gädda.

2014 Utrivning av damm i Muskån, Nynäshamn kommun

Vid ett provfiske nedströms dammen fångades hela 17 fiskarter innan utrivning. Uppströms fångades enbart en fiskart. Nu

flödar vattnet fritt igen och reproduktionen i ån fungerar bra med höga tätheter av öringyngel.

2014 200 ton sten tillfördes till Trosaån, Trosa kommun

Trosaån optimerades för att öka lek- och uppväxtyta till förmån för ett starkare öringbestånd i ån. Vid ett provfiske två år senare hade reproduktionen ökat med 600 %.

2015 Utrivning av Vitså kvarndamm, Haninge kommun

En 100 år gammal damm revs ut för att

skapa fria vandringsvägar och nya strömsträckor uppströms dämmet.

2016 Optimering av Bränningeån, Södertälje kommun

100 ton sten och lekgrus tillfördes. Ån var tidigare rensad på stensubstrat och vattenhastigheten var mindre gynnsam för öring. Vid ett elfiske innan åtgärd noterades att de få öringyngel som fångades stod på i princip samma ståndplats vilket är en stark indikation på att skydd och födosöksplatser är en bristvara i vattendraget. Elfisken kommer följa upp åtgärden de kommande åren.